

**MEŽKOPIS ROBERTS ĀBOLIŅŠ – BIOĢEOCENOLOĢIJAS UN
GEOGRĀFISKĀS AINAVAS IDEJU PIONIERIS KRIEVIJĀ
FORESTER ROBERTS ĀBOLIŅŠ – PIONEER OF BIOGEOCENOLOGY AND
GEOGRAPHICAL LANDSCAPE IDEAS IN RUSSIA**

Māris Laiviņš

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”

E-pasts: maris.laivins@silava.lv

Kopsavilkums. 2026. gadā atzīmējam izcilā dabaszinātnieka – ģeobotāniķa, augsnes zinātnieka, ģeogrāfa Roberta Āboliņa 140. dzimšanas dienu. Roberts Āboliņš ir latvietis, dzimis 1886. gadā Rīgas apriņķa Ozolu pagastā (tagad – Limbažu novads Brīvzemnieku pagasts), savas dzīves ražīgākos gadus viņš ir pavadījis Krievijā, pētīdams Pleskavas apgabala purvus, Austrumsibīrijas Centrālās Jakutijas augsnes un augāju, bet vairāk nekā 20 gadus veltījis pētījumiem par Vidusāzijas dabas un saimniecības apstākļiem. Jau jaunībā viņš izstrādāja holisku (daļa – pakārtota vienotam veselumam) epigeanoloģisku dabas uzbūves sistēmu, ko veido dažāda lieluma epigēni, kurus pašlaik atzīst par pazīstamās meža biogeocenoloģijas un ģeogrāfiskās ainavu mācības koncepcijas aizsākumiem Krievijā. Pamatojoties uz gaisa vidējo temperatūru izmaiņām un nokrišņu sadalījumu Vidusāzijā, viņš norobežoja augstumjoslojuma jeb dzīvības zonas tuksnešu un augstkalnu apgabalos un rekomendēja katrai zonai optimālo kultūraugu sortimentu.

Raksturvārdi: epigeanoloģiskā dabas sistēma, epigēni, augstumjoslojums, Roberts Āboliņš, Krievija.

Summary. In 2026, we celebrate the 140th birthday of the outstanding natural scientist – geobotanist, soil scientist, geographer, Roberts Āboliņš. Roberts Āboliņš is a Latvian, born in 1886 in the Ozoli parish of the Riga district (now – the Brīvzemnieku parish of the Limbaži municipality). He spent the most productive years of his life in Russia, studying the swamps of the Pskov region, the soils and vegetation of Central Yakutia in Eastern Siberia, but devoted over 20 years to research on the natural and economic conditions of Central Asia. Already in his youth, he developed a holistic (part – subordinate to a single whole) epigeanological system of the structure of nature, formed by epigenes of different sizes, which is currently recognized as the beginnings of the well-known concept of forest biogeocenology and geographical landscape studies in Russia. Based on changes in average air temperatures and the distribution of precipitation in Central Asia, he delimited altitudinal or life zones in desert and high-altitude areas and recommended the optimal assortment of crops for each zone.

Key words: epigeanological natural system, epigenes, altitudinal zonation, Roberts Āboliņš, Russia.

IEVADS

Roberts Āboliņš ir pazīstams, atzīts un cienīts daudzpusīgs dabaszinātnieks, latvietis, kaut visa viņa zinātniskā darbība noritēja Krievijā. Viņam veltītos biogrāfiskos šķirkļos, kolēģu atmiņās un vēsturiskos atskatos, viņu dēvē gan par ekologu, gan ģeobotāniķi, augsnes pētnieku, telmologu, stepju un tuksnešu pētnieku, augkopi, bet visbiežāk – par ģeogrāfu, nereti pieminot, ka viņš ir latvietis, kurš dzimis Vidzemē (1. att.).

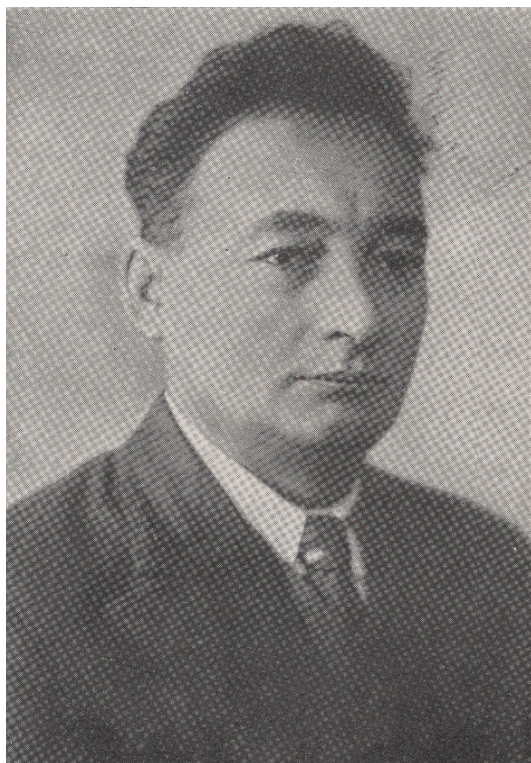
R. Āboliņa pirmās publikācijas atrodamas avīzē “Jaunā Dienas Lapa” 1909. un 1910. gadā, bet pirmais, dabaszinātnieku aprindās ievērtību guvušais raksts ir par Simbirskas guberņas Žiguļu kalnu (Volgas lokos pie Samāras) augu formācijām, kas uzrakstīts, pamatojoties uz viņa lauka novērojumiem un pētījumiem 1908. gadā Žiguļos, un ir publicēts 1910. gadā mežkopjiem pazīstamajā periodiskajā izdevumā “Лесной Журнал” (Аболин 1910). Raksts ir nozīmīgs ar detalizētu meža un zālāju (stepes) augāja kontaktsabiedrību un to savstarpējo dinamisko stadiju analīzi, kas,

pēc paliekošiem iespaidiem Volgas lokos, arī noteica viņa turpmāko fanātisko aizraušanos ar dabas, sevišķi augāja pētījumiem.

Nosacīti R. Āboliņa gandrīz 30 gadus ilgo (1909–1938), radošu zinātnisko, pedagoģisko un sabiedriski politisko darbību hronoloģiski var iedalīt četros galvenajos periodos.

Pirmais periods, 1909.–1911. gads, kad viņš veica lauka pētījumus par Pleskavas guberņas purvu augāju un attīstību. Pētījumu materiāli apkopoti apjomīgā rakstā par reģiona purviem (Аболин 1914), bet viņa darba izcilība ir teorētiskā koncepcija par purvu kā epiģeoloģisku veselumu, hierarhisku dabas kompleksu sistēmu, kas pirmo reizi pārlicinoši un skaidri Krievijas auditorijai izklāstīta šajā darbā. R. Āboliņa epiģeoloģisku sistēmu uzskata par vēlāk 20. gs. vidū un otrajā pusē Krievijas mežkopju un ģeogrāfu aprindās tik populārās *meža bioģeocenozes* un *ģeogrāfiskās ainavas*, koncepcijas aizmetni (Берг 1931, Исаченко 1953, 1971, Сукачев 1964, Трасс 1976).

Otrais periods: 1911.–1912. gads, kad viņš veic reģionāla rakstura pētījumus Austrumsibīrijā, Aizbaikalā un Centrālajā Jakutijā. Reģionāla rakstura augāja un augsnes segas pētījumu datus un rezultātus Ļenas-Viļujas upju līdzenumā viņš apkopo izcilā monogrāfijā par šī reģiona dabas kompleksiem (Аболин 1929).

1. attēls. Roberts Āboliņš (Сукачев, Зонн 1958).
Figure 1. Roberts Aboliņš (Sukachev, Zonn 1958).

Trešais periods: 1915.–1930. gads (ar nelieliem pārtraukumiem), kad R. Āboliņš veic stepju un tuksnešu kompleksos pētījumus Kazahstānā, Kirgiztānā un citur Vidusāzijā, vada profesūru Vidusāzijas universitātē Taškentā (universitātes pirmais nosaukums – Turkestānas universitāte), bet arī veic politisko darbību: aktivizē reģionos boļševiku partijas organizāciju struktūras, partijas

tautsaimniecības politiku un īsteno partijas ideju propogandu. Aktīvās darbības gadi Vidusāzijā ir viņa zinātniskās darbības ražīgākais laiks. Šajos gados viņš publicē apjomīgu publikāciju klāstu, starp kurām liels skaits ir tam laikam atbilstošu idejiska satura darbu, daudz praktisku ieteikumu rakstu par augkopības un lopkopības problēmām aridajos apgabalos, tomēr sevišķi ir atzīmējamas zinātniskās publikācijas, tostarp vairākas monogrāfijas par Kazahstānas un Vidusāzijas dabas rajonēšanu un vertikālajām dabas zonām (jeb *dzīvības zonām*) Tjanšana un Pamira kalnu sistēmās (Аболин 1930a, b, 1934).

Ceturtais periods: 1932.–1937. gads, kad R. Āboliņš ir Tuksnešu biroja vadītājs Vissavienības Augkopības institūtā Ļeņingradā, vienlaikus profesors Ļeņingradas universitātē.

Svarīgākie dzīves dati

Roberts Āboliņš ir dzimis 1886. gada 18. maijā Vidzemes guberņā Rīgas apriņķī, “Rūķu” mājās (krievu val. *на хуторе Рукки Рижского уезда Лифляндской губернии*). 1937. gada 10. decembrī, Staļina Lielā terora laikā (latviešu etniskā tīrīšana jeb NKVD “Latviešu operācija”) apcietināts par it kā kontrrevolucionāru darbību, pēc mēneša, 1938. gada 27. janvārī Ļeņingradā viņam izpildīts nāves sods.

Izglītība

R. Āboliņš ir mācījies vietējā vispārīglītojošā pagasta skolā, kuru nepabeidz, jo aktīvi ir piedalījies 1905. gada notikumos, tāpēc 1906. gadā ir spiests emigrēt uz Pēterburgu, kur dzīvo nelegāli ar svešu uzvārdu, jo baidās no represijām.

1907.–1908. gads – Kamenoostrovas divgadīgā lauksaimniecības skola Pēterburgā.

1909.–1913. gads – Pēterburgas Meža institūts.

Nozīmīgākās darba un pētījumu vietas

1908. gads – mācību ekskursija uz Žiguļu kalniem un Buzulukas siliem Samāras guberņā.

1909.–1911. gads – purvu pētījumi Pleskavas un Novgorodas guberņā.

1911.–1912. gads – Narčinskas ekspedīcija Aizbaikālā, pētījumi centrālajā Jakutijā.

1913.–1915. gads – arests, izsūtījums uz Latviju, karadienests (atvaļināts sliktās veselības dēļ).

1915.–1918. gads – pētījumi un saimnieciskās dzīves organizācija Kazahstānā.

1918.–1922. un 1924.–1930. gads – Vidusāzija, profesūra Taškentas universitātē, Ģeobotānikas un augsnes institūta organizēšana universitātē, institūta Ģeobotānikas nodaļas vadība, augkopības sovhoza “Kaplanbek” direktors, žurnāla “Irigācija, lauksaimniecība un lopkopība” redakcijas vadītājs un citi zinātniskie un nozīmīgi partijas politiskie uzdevumi.

1922.–1924. gads – Pēterburgas lauksaimniecības institūts.

1930.–1931. gads – Ļeņingradas agroaugšņu institūts.

1931.–1932. gads – ekspedīcijas vadītājs Priekškaukāzā Dagestānā.

1932.–1937. gads – Vissavienības Augkopības institūts, Tuksnešu biroja vadītājs, vienlaicīgi profesors Ļeņingradas universitātes Bioloģijas un augsnes zinību fakultātē Ģeobotānikas katedrā.

Zinātniskā kvalifikācija

Bioloģijas zinātņu doktors (gads nav zināms).

Lauksaimniecības zinātņu doktors (1934).

Doktora grāds bioloģijas un lauksaimniecības zinātnēs piešķirts, pamatojoties uz publicēto darbu pamata.

R. Āboliņa vārda toponīmi ģeogrāfiskajos nosaukumos

Džungārijas Alatau kalnu masīvā Tjanšanā – kalna smaile (4051 m vjl.), kalnu pāreja un ledājs; Antarktīdā – klints Karalienes Modas zemē.

Plašākus aprakstus par profesora R. Āboliņa dzīves gaitām ir publicējuši S. Lipšics, V. Sukačevs, S. Zons, P. Košeļevs u. c. (Липшиц 1947, Сукачев, Зонн 1958, Кошелев, Павлухин 1994), savukārt Latvijas zinātniskajos izdevumos par R. Āboliņu latviski ir rakstījuši M. Ozols, M. Galeniece, P. Košeļevs un M. Laiviņš (Ozols 1958, Galeniece 1963, Košeļevs 1987, Laiviņš 1989, Raipulis 1989) bet krievu valodā – J. Raipulis, I. Blūmentāls un S. Saksonovs (Райпулис 1987, Кошелев 1987, Блюменталь 1989, Саксонов 1990). Abi pēdējie minētie raksti krievu valodā ir publicēti periodiskajā izdevumā “Jaunākais Mežsaimniecībā” un ir citēti arī Krievijā zinātniskajos rakstos par ģeobotānikas vēsturi.

Roberta Āboliņa dabas epigeneoloģiskā sistēma

Studējot Pēterburgas Meža institūtā mežkopību (1909–1913) un veicot lauka pētījumus vasarās Pleskavas un Novgoradas guberņas purvos (1909–1911), R. Āboliņš izstrādāja holisku (daļa pakārtota vienotam veselumam) epigeanoloģisku (epi gr. – priedēklis: *virš, uz*; genealogia gr. – *raduraksti, arī izcelsmē*) dabas kompleksu sistēmu, ko veido epigēni (Аболин 1914). Dabas ģeoneoloģiskās sistēmas galvenās pamatnostādnes:

- sauszemes virsējais slānis ir bieza dēdēšanas garoza, tā ir cilvēka dzīves telpa, apkārtnē, šo dzīvo un nedzīvo vidi veido **epigēni** – zemes virsas (reljefa) veidojumi, augsne, augājs un dzīvnieki, kas ir savstarpēji saistīti un atrodas nepārtrauktā mijiedarbībā;
- epigēni nosedz visu sauszemi un veido nepārtrauktu apvalku – **epigenēmu**;
- epigenēma sastāv no individuālam homogēnām **epimorfām**, ar noteiktām epigēnu fizionomiskām pazīmēm, to savstarpējām mijiedarbībām un to izcelšanās jeb ģenēzes īpatnībām;
- pēc fizionomijas un līdzīgām savstarpējām mijiedarbībām, to ģenēzes, ekomorfās apvienojas **epiformācijās**, kas ir galvenā epigenēmu klasifikācijas vienība;
- epigenēma klimata faktoru ietekmē diferencējās **epizonās**, nodalās epizonu tipi;
- sauszemes epigenēma pēc tektoniskajām, topogrāfiskajām, hidrogrāfiskajām īpatnībām diferencējās **epiapgabalos**, nodalāmi epiapgabalu tipi;
- **epigeneoloģiskie** pētījumi ir pētījumi par epigēniem, kā vienotiem un veseliem dabas veidojumiem.

Kā atzīmēts raksta ievadā, pirms vairāk nekā 110 gadiem izklāstītās fundamentālās atziņas par Zemes epigenēmas apvalku un par epigēnu sistēmu, par dabas komplekso raksturu un attīstības vienotību (secīgo ģenēzi), ir ideju bāze meža bioģeocenoloģijas un ainavu mācības koncepcijai, kas sevišķi vispusīgi tika attīstīta 20. gs. vidū, kad V. Sukačevs izvirzīja meža bioģeocenoloģijas koncepciju, kā arī mācību par ģeogrāfiskajām ainavām (Сукачев 1945, 1949, 1964, Исаченко 1953).

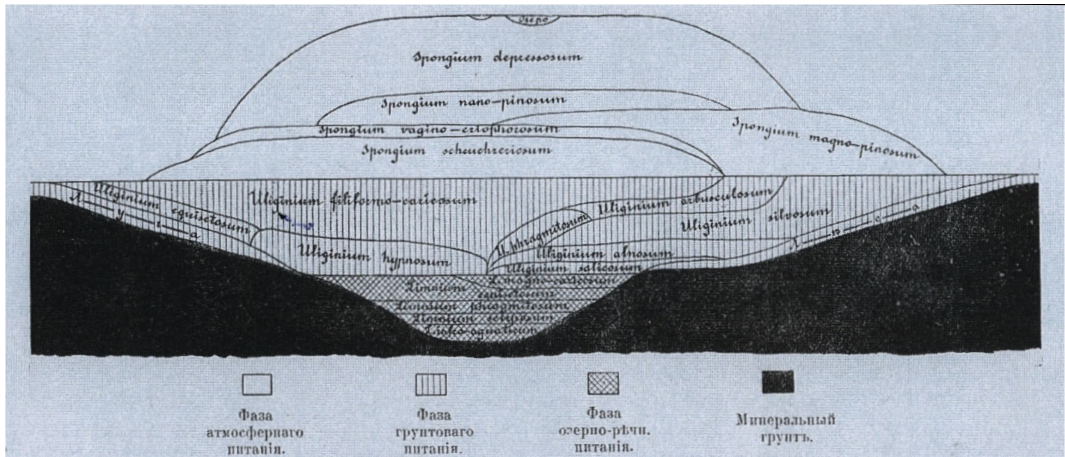
Augstāk minētajās septiņās tēzēs R. Āboliņš izklāsta savus uzskatus par ģeogrāfiskās vides, ģeogrāfiskās ainavas uzbūvi un par ainavas dinamiski-ģenētisko vienotību un attīstību. No šodienas viedokļa raugoties, šajā koncepcijā ir saskatāma epigenēmas **hierarhiskā struktūra**: epimorfa – kas ir mazākā un homogēnākā epigenēmas vienība (piemēram, priežu meža nogabals ar brūkleni kā zemeszemes dominantu), iekļaujas epiformācijā (meža tips – mētrājs) un epiformāciju grupā (meži sausās minerālaugsnēs). Priežu mētrājs, savukārt kā epigenēmu klasifikācijas pamatvienība, iekļaujas boreālo skujkoku mežu (taigas) epizonā un Austrumeiropas līdzenuma epiapgabalā. Minētais

epigēnu sistēmas hierarhiskais piemērs atspoguļo lokālo, reģionālo un globālo bioģeocenotiskā vai ainavu apvalka (biosfēras) organizāciju laika un telpas dimensijās.

Svarīgi atzīmēt, ka Roberta Āboliņa epigēnu koncepcija radās laikā, kad šo ideju autoram bija tikai 25–26 gadi. Turpmākajos viņa darbos epigenēmas koncepcija netiek pilnveidota un tālāk skaidrota, vienīgi ir saglabājušās ziņas augsnes pētnieka M. Gļinkas rakstā, ka viņam ir bijusi iespēja iepazīties ar 1917. gadu datēto R. Āboliņa rokrakstu “Epigenoloģijas monogrāfija [Опыт эпигенологической монографии]” (Глинка 1927). Citos krievu dabaszinātnieku darbos par R. Āboliņa teorētiskajām epigenoloģijas nostādnēm un koncepcijām, šis darbs netiek pieminēts.

Pleskavas un Novgorodas guberņas purvi

Aprakstot Pleskavas guberņas purvus, atkarībā no to veidošanās vēstures, R. Āboliņš nodala trīs purvu attīstības fāzes: minerālvielām piesātinātā ezeru un urpu barošanās fāze, gruntsūdeņu barošanās fāze un atmosfēras nokrišņu barošanās fāze (Аболин 1914). Katrā no šīm ģeoloģiskā laika ziņā simtiem vai pat tūkstošiem gadus ilgajā attīstības fāzē viņš pēc valdošo sugu sastāva nodala vairākas formācijas. Ezeru barošanās fāzē *Limnium*: *Limnium infra-aquaticum*, *L. scriposum*, *L. phragmitosum*, *L. equisetosum* un *L. magnocaricosum*; gruntsūdeņu barošanās fāzē *Uliginum*: *Uliginum hypnosum*, *U. equisetosum*, *U. filiformo-caricosum*, *U. salicosum*, *U. alnosum* un *U. silvocosum*; atmosfēras nokrišņu barošanās fāzē *Spongium*: *Spongium schuchzeiosum*, *S. vagino-eriophorosum*, *S. nano-pinosum*, *S. magno-pinosum* un *S. depressum* (2. att.).

2. attēls. R. Āboliņa purvu attīstības ģenētiskās stadijas un galvenās formācijas.
Figure 2. Genetic stages and main formations of bog development by R. Āboliņš.

Analizējot purvu formāciju epigēnu sukcesiju stadijas, R. Āboliņš pirmais saskata paralēlas augāja attīstības rindas – no vienas sākuma stadijas attīstība var notikt eksogēno faktoru ietekmē dažādos varbūtīgos vektoros, piemēram, augsto purvu barošanās fāzē *Spongium* veidojas kā *Spongium nano-pinosum*, tā arī *S. magno-pinosum* formācijas. Vēlākos pētījumos paralēlās attīstības rindas aprakstītas un analizētas daudzos dažādos augāja tipu attīstības gadījumos.

R. Āboliņš ir aprakstījis vairākas parastās priedes *Pinus sylvestris* ekoloģiskās formas, kas veidojas purvā ekstremālo vides apstākļu ietekmē: *Pinus sylvestris f. pumila* Abolin, *P. sylvestris f. uliginosa* Abolin, *P. sylvestris f. Litwinowii* Sucacz., *Pinus sylvestris f. Willkomii* Sucacz.

Divām ekoloģiskajām formām V. Sukačevs vēlākos pētījumos ir mainījis to latīniskos nosaukumus (Аболин 1914, 1915, Сукачев 1926).

Pētot Pleskavas guberņas purvus, R. Āboliņš ievāca apjomīgu sūnu paraugu kolekciju, kuru viņš nosūtīja pazīstamajam vācu sūnu pētniekam Karlam Varnstorfam (Carl Warnstorf) taksonu precīzai identificēšanai. Pētījumos Pleskavas purvos kopā ar R. Āboliņu piedalījās Pēterburgas un Pleskavas botāniķu grupa, starp kuriem bija arī latviešu botāniķis, pēc izglītības agronomis Augusts Kaksis. Par A. Kakša purvu un zālāju pētījumiem 19. gs. pirmajās desmitgadēs Krievijā un viņa pētījumu analīzi var lasīt izdevumā “Jaunākais Mežsaimniecībā” (Laiviņš 1990).

Epigēnu laiktelpu rindas – ģeogrāfijas ainavzinātnes pamatstruktūras

Pētot Pleskavas guberņas purvus, R. Āboliņš saskatīja purvu masīvu mozaīkveida uzbūvē un attīstībā noteiktas telpas un laika rindas, kas likumsakarīgi atkārtojas dažādās purva daļās, veidojot tajos invariantas epigēnu struktūras. Vēlākos pētījumos *ģeobotāniķi* un ģeogrāfi daudzkārt ir pievērsuši uzmanību šādam laika un telpas struktūru izkārtojumam ne vien purvos, bet arī zālajos, mežos un citos augāja tipos. Izvērsti telpas un laika rindu koncepcija tika attīstīta arī 20. gs. otrajā pusē V. Sočavas strukturāli-dinamiskajā un Rīgas topocentriskajā K. Ramana un Ā. Kraukļa ainavu mācībā (Крауклис 1969, Сочева и др. 1974, Laiviņš, Draveniece 2012), tādejādi sasaistot 20. gs. sākuma (R. Āboliņš) un 20. gs. beigu ģeogrāfu idejas par ģeogrāfiskā ainavu apvalka topoģeosistēmu telpas un laika struktūrām.

Visu šo ģeogrāfu darbos iezīmējas epigenēmas jeb ģeogrāfiskā ainavu apvalka uzbūves struktūru un ar tām saistīto procesu diferencēšanās vairākās hierarhiski pakārtotās, bet vienlaikus arī nosacīti autonomās dimensijās jeb ģeogrāfiskās organizācijas līmeņos: R. Āboliņam tās ir epiformācijas, epiapgabali, epizonas, epigenēmas apvalks, Ā. Krauklim – lokālā (topoloģiskā), reģionālā (ainavu) un planetārā (globālā) dimensija. Šo ģeogrāfu darbos redzama pamatoti izveidota ģeogrāfiskās vides hierarhiskā kontinuitāte telpā un laikā.

Žiguļu kalnu stepjveida zālāji un kserofītie priežu meži

1908. gadā R. Āboliņš, būdams lauksaimniecības skolas kursants, piedalās Pēterburgas lauksaimniecības kursu organizētajā ekskursijas braucienā (vadītājs V. Sukačevs) uz Žiguļu kalniem. Ekskursija ilgst 3 dienas, no 16. līdz 18. jūlijam (Саксонов 1990, Сидякина 2015) plašāks materiālu apkopojums par novērojumiem Volgas krastos ir publicēts tajā pašā gadā pēc atgriešanās Pēterburgā (Аболин и др. 1908).

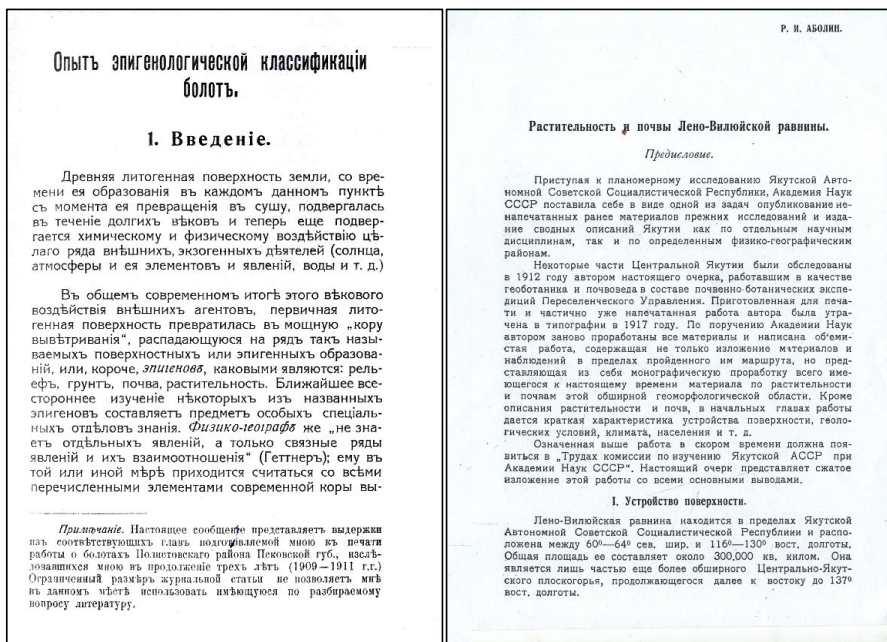
R. Āboliņš apkopojošajā publikācijā uzsver kserofīto zālāju un kserofīto priežu mežu ģeoloģiski seno izcelsmi (šīs augu formācijas pastāvējušas jau pēdējā apledojuma laikā), to veidošanos karbonāts saturošās augtēnēs, kā arī cilvēka darbības ietekmi uz zālāju izveidošanos, zālāju un priežu mežaudžu formāciju ģenētisko sasaisti, proti, stepjveida zālāju pakāpenisku transformāciju kserofītajās priežu retainēs un priežu mežaudzēs. Abas minētās formācijas vienojošie elementi ir reliktdās augu sugas, kas sastopamas kā stepjveida zālajos, tā arī priežu mežos – *Alyssum lenense*, *Alium strictum*, *Aster alpinus*, *Dianthus acicularis*, *Globularia punctata* u.c. R. Āboliņš uzskaita stepjveida sauso zālāju augājam (augu sabiedrību klase Festuco-Brometea) raksturīgas sugas Žiguļu kalnos; tās ir: *Artemisia austriaca*, *Agropyrum desertorum*, *Asperula cynanchica*, *Astragalus albicaulis*, *Centaurea marchalliana*, *C. ruthenica*, *Polygala sibirica*, *Sedum acre*, *Hedysaruma grandiflorum*, *Stippa pennata*, *S. capillaris*, *Phleum phleoides*, bet sausajiem priežu mežiem (Pyrolo-Pinetea) raksturīgas sugas ir *Acer tataricum*, *Amygdalus nana*, *Caragana frutescens*, *Cotoneaster vulgaris*, *Chamaecytisus ratisbonensis*, *C. ruthenica*, *Genista tinctoria*.

ria, *Spiraea crenifolia*, *Pyrola chlorantha*, *Pulsatilla patens*, *Rosa canina*, *R. majalis* u. c. sugas (Аболин 1910).

Latvijas ģeobotāņiem saistošs atklājums ir saskaīt atāli līdzīgas sukcesiju rindas Žiģu kalnos un Latvijas ainavā līdzīgos novietojumos: stāvājās upju terasēs un terasu izvirzījumos, liel-pauguru, arī pilskalnu dienvidu nogāzēs, planētās zemes virsās un citās stipri traucētās augtenēs.

Ļenas-Viļujas līdzenuma (Jakutija) augājs un augsnes

1929. gadā, pamatojoties uz vairāk nekā pirms 15 gadiem (1911–1912) veiktajiem lauka pētījumiem Austrumsibīrijā Aizbaikālā un Centrālajā Jakutijā, tiek izdota R. Āboliņa monogrāfija par Ļenas-Viļujas līdzenuma augu valsti un augsnēm (3. att.; Аболин 1929). Viņa pētījumi par Sibīrijas kontinentālo reģionu dabas apstākļiem tajā laikā bija aktuāli, lai padomju varas apstākļos labāk sekmētos Sibīrijas kolonizācija.

3. attēls. R. Āboliņa publikāciju pirmās lappuses par Pleskavas purviem (pa kreisi) un Ļenas-Viļujas līdzenuma augāju (pa labi).

Figure 3. The first pages of R. Āboliņš' publications on the Pskov swamps (left) and the vegetation of the Lena-Viluy plain (right).

Lielo Austrumsibīrijas upju Ļenas un Viļujas līdzenums ir savdabīgs antropoģeogrāfisks un fiziogeogrāfisks Sibīrijas reģions. Pirmie pamatiedzīvotāji šajā, klimatiskā ziņā sevišķi kontinentālajā reģionā (ļoti aukstas ziemas un ļoti karstas vasaras) līdz pat 17. gs. vidum bija mednieku un briezķopju tungusu ciltis, kurus pamazām asimilēja vai pārvirzīja uz ziemeļiem lopkopji jakuti, kas ienāca no Sajānu kalniem. Ar lopkopības attīstību sākās intensīva mežu dedzināšana un zālāju jeb alasu (jakutu valodas vārds) ainavas veidošanās. Regulāras dedzināšanas ietekmē radās no dažiem metriem līdz pat vairākiem kilometriem lielas lēzenas un no 1 līdz 15(30) m dziļas termokarsta iepakas, kurās valdošais ir mezofīto pļavu un kserofīto stepju augājs. Savukārt

20. gs. sākumā Jakutijā aktuāls kļuš jautājums par zemkopības sistēmas ieviešanu, ko R. Āboliņš sīki analizē.

R. Āboliņš apraksta ūdenstilpju, alasu zālāju, krūmāju un mežu sabiedrību sugu sastāvu (pārskata tabulas), solančaku veidošanās īpatnības un solančaku tipus, augsnes morfoloģiju un struktūru. Augu sabiedrību pētījumos R. Āboliņš asociāciju uzsver kā plaša apjoma (bet ne zemāko, kā pieņemts tā laika krievu ģeobotāniķu darbos) augāja klasifikācijas pamatvienību, asociācijas latīniskajā nosaukumā viņš lieto galotni *-etum*, kā Vidus- un Dienvideiropas fitosociologu darbos (piemēram, *Caricetum gracilis*, *Laricetum vacciniosum*, *Piceetum arenosum* u. c.).

Lielu monogrāfijas daļu viņš velta atsevišķu izplatītāko koku sugu, lakstaugu ekoloģisko īpatnību aprakstīšanai, kā arī plašā Ļenas-Viļujas līdzenuma augāja reģionālo atšķirību analīzei.

Kazahstānas, Kirgizstānas un Uzbekistānas stepes, pustuksneši un tuksneši

Ilgas pēc saules un stepes plašumiem zinātkāro R. Āboliņu vispirms aizved uz Verniju (Alma-Ati) Centrālajā Kazahstānā, bet jau pēc pāris gadiem viņa pētījumu apgabals ievērojami paplašinās, viņš strādā Kirgizstānā, Uzbekistānā un nedaudz arī Turkmenistānā. Šajos gados nozīmīgākās ir viņa monogrāfijas un daudzie raksti par šo reģionu ģeobotāniskiem (augu sabiedrību sugu sastāvs, augsnes morfoloģija un ķīmiskais sastāvs) pētījumiem, virsas augstumjoslojumu jeb dzīvības zonām un dabas rajonēšanu.

Apjomīgākās augāja uzskaites veiktas pļavu un ganību zonā augstkalnos, norobežojot augu sabiedrību kopas, sastādot augu sugu sarakstus un vispusīgi novērtējot zālāju ražību (Аболин, Советкина 1930, Аболин и др. 1934).

Aprakstot pētījuma vietu (augāja un augsnes apraksts), sīki aprakstīts novietojums, reljefa forma, augsnes/gruntsūdeņu mitruma apstākļi, cilvēka darbības ietekme. Augāja uzskaitē novērtēti šādi rādītāji: lakstaugu stāva projektīvais segums (%), zelmeņa apakšstāvu (I, II, III) augstums (cm), zelmeņa zaļā masa (kg/ha), zelmeņa gaissausā masa (kg/ha) un sugu skaits laukumā (pētījumi parasti notiek vasaras vidū vai otrajā pusē, tāpēc netiek norādīts efemēru sugu skaits, tomēr jāatzīmē, ka efemēru sugu skaits aprakstā nereti varētu būt 30–40 sugas). Autori nekur nenorāda augāja apraksta laukuma platību. Augu sugu projektīvo segumu/daudzumu augāja pētījumos novērtēja pēc acumēra paplašinātās Drudē 10 ballu skalas: 0 – viens auga indivīds (un), 1 – atsevišķi indivīdi (sol), 2 – ļoti reti (sp₁), 3 – reti (sp₂), 4 – paresti (sp₃), 5 – bieži (cop₁), 6 – ļoti bieži (cop₂), 7 – dominē (cop₃), 8 – veido fonu, bet ar citu sugu piejaukumu (soc₁), 9 – veido monodominantu fonu (soc₂), 10 – vienas augu sugas sabiedrība (soc₃). Atsevišķām sugām reģistrētas pumpurošanās/ziedēšanas fāzes.

Augsnes rakumā fiksēti ģenētiskie horizonti, to dziļums, biežums, horizonta krāsa pēc acumēra, HCl uzlējumā uz lauka noteikts karbonātu putošanas dziļums. Laboratorijas analīzes: granulometriskais sastāvs – augsnes skelets > 2 mm; smilts frakcijas – 2–1 mm, 1–0,25 mm un 0,25–0,10 mm; putekļi – 0,10–0,01 mm un 0,01–0,001 mm; māls – < 0,001 mm; organiskās vielas (%), bāziskie katjoni – kopējie, NaHCO₃ un Ca(HCO₃)₂ izvilcumā; Cl, SO₃ joni un oksīdi CaO un MgO.

R. Āboliņa monogrāfijās publicētā lauka pētījumu metodika, kā arī pētījumu materiāli, ir klasiski 20. gs. mazu ģeogrāfisko kompleksu (fācija, elementārais komplekss, mikroainava u. c. topoainavas nosaukumi Krievijā) izpētes paņēmieni, kas gadsimta pirmajā pusē vispirms atīstījās Krievijā, bet pēc II Pasaules kara bija metodiski atzītākie visā Padomju Savienībā, arī Latvijā.

Vidusāzijas desmitgade iezīmējas ar vairākiem fiziski ģeogrāfiskiem rajonēšanas piemēriem, vispirms tie ir atsevišķi Kazahstānas reģioni, vēlāk rajonēšanas shēma tiek izveidota visai Padomju Vidusāzijai.

Jāatzīmē R. Āboliņa monogrāfisks apskats par Vidusāzijas kokaugu augāju (Аболин 1934, Коровин 1934). Šajā darbā viņš analizē vispārīgās Vidusāzijas kalnu sistēmas: Pamira-Alaja, Tjanšana un Džungārijas Alatau fiziski ģeogrāfiskās īpatnības – gaisa temperatūru un nokrišņu augstuma gradientus – un salīdzina ar analogiskiem rādītājiem Kaukāza, Krimas un Alpu kalnos, norobežo Vidusāzijas siltuma joslas: karsto, silto, mēreno un auksto. Pēc ekoloģiskiem apstākļiem un dzīves formām viņš nodala galvenos krūmāju un meža tipus: kserofīto tuksnešu krūmāji – ģintis *Salsola*, *Nitraria*, *Haloxylon* (saksauls), *Calligonum*; upju palieņu krūmāji un meži – *Halimodendron*, *Eleagnus*, *Hippophae*, *Populus*, *Salix*; kalnu kserofīti – *Pallurus*, *Prunus*, *Amygdalus*, *Celtis*, *Vitis*, *Ficus* un kalnu mezofītie meži – *Juglans*, *Pyrus*, *Caragana*, *Berberis*. Atsevišķi autors izceļ jauktos kļavu un ošu mežus – *Acer semenovii*, *A. turkestanicum*, *Fraxinus raibocarpa*, *F. sogdiana* u. c. lapu koku sugu audzes (visas minētās lapkoku audzes šajos Vidusāzijas apgabalos ir sastopamas reti), kā arī Vidusāzijas kalniem raksturīgā skujkoka Šrenka egles (*Picea schrenkiana*) mežus.

Vissavienības Augkopības institūts, Tuksnešu birojs un Vidusāzijas meži

Ievērojamais krievu ģenētiķis Nikolajs Vavilovs, Vissavienības Augkopības institūta direktors, 1932. gadā uzaicina R. Āboliņu institūtā par Tuksnešu biroja vadītāju. R. Āboliņš ar lielu aizrautību ķērās pie jaunajiem pienākumiem. Vispirms tika pārveidots tuksneša eksperimentālo izmēģinājumu staciju darbs, radītas vairākas jaunas. Viņa vadītais birojs kļuva par vadošo iestādi Krievijā teorētisku un metodisku tuksnešu apguves jautājumu risināšanā. R. Āboliņš publicē vairākus rakstus “Sociālistiskajā augkopībā” par tuksneša apgūšanas problēmām (kopā ar ekonomistu B. Semevski), organizē un piedalās propogandas braucienā Maskava–Karakoruma tuksnesis–Maskava. Atsevišķi katrai Vidusāzijas republikai (Turkmenistāna, Uzbekistāna, Kazahstāna, Kirgizistāna) viņš rekomendē noderīgāko un piemērotāko lauksaimniecības kultūru sortimentu, norāda izdevīgākos un racionālākos solančaku apgūšanas un izmantošanas paņēmienus. 1933.–1935. gadā R. Āboliņa redakcijā un ar viņa līdzautorību tika izdoti četri rakstu krājumi “Tuksnešu apsaimniekošanas augkopības problēmas”.

Līdzās pētījumiem Vidusāzijā R. Āboliņš no 1932.–1933. gadam pagūst izstrādāt un publicēt monogrāfijas par Terekas un Kuras upju apūdeņošanas sistēmām Priekškaukāzā (Аболин 1932).

Pedagoģiskā darbība

Līdztekus intensīvām ekspedīcijām un lauka pētījumiem Krievijā R. Āboliņš ar nelieliem pārtraukumiem veica akadēmisko pasniedzēja darbu dažādos institūtos un universitātēs.

Vispirms jāmin lekcijas un praktiskās nodarbības augsnes un augāja zinībās Pēterburgas Lauksaimniecības institūtā, kur atklājās viņa pedagoga un jaunatnes audzinātāja talants (1922–1924). Bet ražīgākie profesūras gadi viņam bija Taškentas (no 1929. gada) un Ļeņingradas universitātēs (no 1932. gada). Taškentā R. Āboliņš bija Ģeobotānikas katedras vadītājs, bet Ļeņingradā Bioloģijas un augsnes zinību katedrā pasniedza kursu “Stepes un tuksneši”, kā arī “Ruderālā veģetācija” – kā atzīmē V. Sukačevs un S. Zons, pēc pilnīgi jaunas un oriģinālas mācību programmas (Сукачев, Зонн 1958). Ļeņingradas universitātē 20. gs. 30. gados Ģeobotānikas katedrā bija sapulcināti zināmi tā laika Krievijas botāniķi un ģeogrāfi (5. att.), katedras vadītājs bija V. Sukačevs (В. Сукачев), pļavkopības kursu pasniedza A. Šeņikovs (А. Шенников), ar mežu saistītos priekšmetus – N. Konovalovs (Н. Коновалов), purvu mācību – A. Korčagins (А. Корчагин), tundras augāju – B. Gorodkovs (Б. Городков). No 1935. gada smiltāju augāja kursā pedagoģisko darbu veica latvietis A. Gails, bet katedrā asistents bija latviešu izcelsmes ģeobotāniķis I. Blūmentāls.

5. attēls. Ļeņingradas Universitātes Bioloģijas un augsnes zinību fakultātes Ģeobotānikas katedras studenti un akadēmiskais personāls. Pirmajā rindā no kreisās: A. Šeņņikovs, B. Gorodkovs, N. Konovalovs, V. Sukačevs (katedras vad.), R. Āboliņš, G. Poplavskaja, I. Blūmentāls un A. Gails (A. Gails; M. Laiviņa arhīva foto).

Figure 5. Students and academic staff of the Department of Geobotany Faculty of Biology and Soil Sciences, Leningrad University. First row from left: A. Sheņņikovs, B. Gorodkovs, N. Konovalovs, V. Sukačevs (head of the department), R. Āboliņš, G. Poplavskaja, I. Blumentāls, A. Gails (A. Gails; photo from M. Laiviņš' archive).

R. Āboliņa draudzība ar V. Sukačevu un saistība ar N. Vavilovu

Kamenoostravas lauksaimniecības augstāko kursu pasniedzējs, vēlāk meža tipoloģijas un meža biocenoloģijas koncepciju autors, akadēmiķis V. Sukačevs ievēroja enerģisko, zinātkāro un čaklo latvieti Robertu Āboliņu, jauno lauksaimniecības kursu klausītāju, vēlākos gados – Pēterburgas Meža institūta studentu. V. Sukačevs tajā laikā uzaicināja viņu piedalīties un pat organizēt lauka pētījumus (Polistovas purvi Pleskavas gubernā, Žiguļu klanos), uzticēja ekspedīcijās savāktā materiāla apstrādi un analīzi. V. Sukačevs deva viņam patvērumu savā dzīvoklī, viņi iedraudzējās, un draudzīgās attiecības viņi pēc tam saglabāja visu Āboliņa mūžu (Košeļevs 1987). Savos rakstos un grāmatās Roberts Āboliņš vairākkārt ir pateicies V. Sukačevam par pētījumu metodisko vadīšanu, pētījumu datu analīzi un iegūtajiem rezultātiem.

6. attēls. Pa kreisi – akadēmiķis Vladimirs Sukačevs (1880–1967),
pa labi – akadēmiķis Nikolajs Vavilovs (1887–1943).
*Figure 6. On the left – Academician Vladimir Sukachev (1880–1967),
on the right – Academician Nikolai Vavilov (1887–1943).*

7. attēls. Ievērojamais krievu meža tipologs V. Sukačevs Latvijā, Šķēdē 1951. gadā
(foto: Баранов 1955).
*Figure 7. The prominent Russian forest typologist V. Sukachev in Latvia, Šķēde in 1951
(photo: Баранов 1955).*

V. Sukačevs ir apmeklējis arī Latviju. Par šo vienīgo zināmo Latvijas apmeklējumu liecina žurnālā “Ботанический Журнал” ievietotā fotogrāfija (7. att.), kurā redzams V. Sukačevs 1951. gada 21. oktobrī, aplūkojot dižskābaržus Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas mācību mežsaimniecībā Šķēdē. Nav gan zināmas Latvijas mežkopju atmiņas, ne arī rakstiskas liecības, par šo izcilā krievu meža tipologa vizīti Latvijā.

1932. gadā akadēmiķis Nikolajs Vavilovs uzaicina Robertu Āboliņu darbā Vissavienības Augkopības institūtā par Tuksneša biroja vadītāju. R. Āboliņa vadībā, N. Vavilovs kopā ar lielu pētnieku grupu veic rekognoscējošus braucienus pa Vidusāzijas tuksnešiem un vērtē potenciālās augkopības un lopkopības attīstības iespējas. Veicot pētījumus Afganistānā, N. Vavilovs uztic R. Āboliņam apstrādāt Afganistānā savāktās augu kolekcijas.

Par R. Āboliņa publikācijām

Pilnīgu R. Āboliņa publicēto zinātnisko un populāri-zinātnisko darbu sarakstu līdz šim nav izdevies atrast. Plašākais viņa zinātnisko publikāciju darbu saraksts ir atrodams enciklopēdijā, S. Lipšica šķirklī par R. Āboliņu (Липшиц 1947). Sarakstā minēta 61 zinātniskā publikācija, starp tām 11 monogrāfijas un daudzi apjomīgi (vairāki desmiti lappušu) raksti dažādos rakstu krājumos.

V. Sukačevs un S. Zons ir sastādījuši arī R. Āboliņa populāri-zinātnisko darbu sarakstu, tajā minēti 64 darbi, kas publicēti žurnālos un avīzēs, sevišķi viņa darbības laikā Kazahstānā, Uzbekistānā un Kirgizistānā, starp tiem daudzi raksti veltīti sociālistiskās saimniecības, kā arī boļševiku ideju propagandēšanai (Сукачев, Зонн 1958). Tāpat pašlaik ir zināmas vairāk nekā 120 R. Āboliņa publikācijas. Vidusāzijā viņš vairākus gadus bija arī zinātniskā žurnāla “Irigācija, augkopība un lopkopība” (krieviski) galvenais redaktors.

Studējot Kamennostravas lauksaimniecības kursus, R. Āboliņš ar pseidonīmu “Klaidonis” ir publicējis arī latviešu avīzē “Jaunā Dienas Lapa” 1909. un 1910. gadā (līdz šim ir izdevies sameklēt sešus viņa rakstus). Publikācijas ir par sociālekonomiskiem jautājumiem. Tematika ir daudzveidīga, piemēram, kādā rakstā vairākos turpinājumos analizēta strādnieku dzīve Krievijā pirms 1905. gada, salīdzinot darba dienas garumu Pēterburgā, Harkovā, Maskavā (Maskavā ir visgarākā darba diena Krievijā) un citās Krievijas pilsētās, strādnieku darba algas Krievijā, Anglijā, Vācijā un ASV, darba drošības garantijas minētajās valstīs. Tāpat plaši analizēts alkoholisma jautājums: spirta ražošanas apjomi un patēriņš Krievijā, lielākajās Eiropas valstīs un ASV. Viņš pievēršas arī jautājumam par tautskolām un to turpmāko nākotni.

NOSLĒGUMS

Lasot par R. Āboliņu, šķiet, ka viņš visu dzīvi ir bijis avantūrists. Jau aizbraucot no Latvijas pēc 1905. gada revolūcijas, viņš Pēterburgā uzturas ar svešu uzvārdu, tomēr ņem aktīvu dalību dažādos revolucionāri noskaņotos pulciņos. Ir saglabājušies nostāsti (krievu kolēģu stāstījumi), ka viņš esot piedalījies pat pret caru organizētajā atentāta mēģinājumā (ne kā aktīvs dalībnieks, bet gan kā idejas atbalstītājs), vēlāk viņš ir kaismīgs boļševiku ideju paudējs, dedzīgs orators un padomju saimnieciskais darbinieks, padomju žurnālu redaktors u. c., to visu viņš ir veicis līdztekus savai aktīvajai zinātniskajai darbībai.

Zinātniskās publikācijas viņš parakstījis ar savu īsto uzvārdu – R. Āboliņš, tāpēc policijas ierēdņi ātri noskaidroja viņa personību, arestēja viņu un nosūtīja uz Latviju, viņa darbības izvērtēšanai 1905. gada notikumos. Neatrodot pierādītus nodarījumus, tiesa viņu attaisnoja, bet valdības ierēdņi iesauca aktīvajā karadienestā, kurā viņš pabija vien dažus mēnešus, jo viņu atbrīvoja sliktās veselības dēļ. Pēc tam viņš atkal atgriezās Krievijā.

Pēdējo reizi Latvijā, jau neatkarīgā valstī, viņš ir bijis 1919. gadā, apciemojis vecākus Ozolu pagastā, bet atgriezies Latvijā uz palikšanu nevēlējās. Kā viņš raksta savā autobiogrāfijā, *viņu vilināja stepes plašums, nepārredzamais zaļais zālāju klājiens un saule, saule...* Kā dabaszinātnieks Roberts Āboliņš savā ziņā bija romantiķis, jūsmotājs par dabas un cilvēka vienotību, kā arī individuālists zinātniskos pētījumos un oponents dažādām pastāvošajām dzīves normām.

LITERATŪRA

Publikācijas Latvijas izdevumos par R. Āboliņu

- Galeniece, M. 1963. Āboliņš Roberts. Grām.: Samsons, V. (red.) *Latvijas PSR Mazā enciklopēdija*. Rīga: Zinātne, 1. sēj., 18. lpp.
- Košēļevs, P. 1987. Roberts Āboliņš – revolucionārs, zinātnieks, ceļotājs. *Zinātne un Tehnika* 2: 7–9.
- Laiviņš, M. 1989. Profesora Roberta Āboliņa piemiņai. *Jaunākais Mežsaimniecībā* 31: 75.
- Laiviņš, M. 1990. Augusts Kaksis – viens no pirmajiem latviešu ģeobotāniķiem. *Jaunākais Mežsaimniecībā* 32: 86–90.
- Laiviņš, M., Draveniece, A. 2012. *Ģeogrāfijas profesors Ādolfs Krauklis*. Rīga: 48 lpp.
- Ozols, M. 1958. Ievērojamais padomju botāniķis Roberts Āboliņš. *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis* 8: 127–128.
- Raipulis, J. 1989. Akadēmiķi Nikolaju Vavilovu atceroties. Grām.: Grēns, E. (red.) *Gēns*. Rīga: Zinātne, 1. sēj., 102.–104. lpp.
- Блюменталь, И. Х. 1990. Воспоминания о профессоре Р.И. Аболине. *Jaunākais Mežsaimniecībā* 31: 73–75.
- Кошелев, П. 1987. Революционер, ученый, путешественник. *Наука и Техника* 27: 9.
- Райпулис, Е. 1987. Академик Н.И. Вавилов и латышские биологи. *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis* 9: 71–75.
- Саксонов, С.В. 1990. Вклад Р.И. Аболина в познании растительности Жигулевских гор. *Jaunākais Mežsaimniecībā* 30: 91–98.

Galvenās R. Āboliņa publikācijas un publikācijas par viņu

- Аболин, Р. 1910. Некоторые данные о лесных и других растительных формациях Жигулевских гор Симбирской губернии. *Лесной Журнал* 3: 321–351.
- Аболин, Р. 1914. Опыт эпигенологической классификации болот. *Болотоведение* 3/4: 231–285.
- Аболин, Р. 1915. Болотные формы *Pinus sylvestris*. *Труды Ботанического Музея Российской Академии Наук* 14.
- Аболин, Р. 1929. Геоботаническое описание Лено-Вилуйской равнины. *Труды Комиссии по изучению Якутской АССР* 10: 372 с.
- Аболин, Р. 1930а. *Естественно-историческое районирование Средней Азии. Заочные агрокурсы. Приложение для агрономов и агротехников*. Ташкент: Издание Центрального Бюро заочных агрокурсов при правлении САГУ, Вып. 1, 25 с.
- Аболин, Р. 1930б. От пустынных степей Прибалхашья до снежных вершин Хан-тенгри. *Труды ин-та почвоведения и геоботаники САГУ, Казахская серия* 5: 1–176.
- Аболин, Р. 1932. *Краткая характеристика типов кормовых угодий Горного Дагестана*. Махач-Кала: 43 с.
- Аболин, Р. 1934. Древесная растительность и леса Средней Азии. В кн.: Сукчев, В. *Дендрология с основами лесной геоботаники*. Ленинград: Сельхозгиз, с. 477–549.
- Аболин, Р., Домрачев, Д., Комисаров, В. 1908. Отчет о ботанической экскурсии слушателей Санкт-Петербургских сельскохозяйственных курсов в Жигули Симбирской губернии. *Записки Санкт-Петербургских сельскохозяйственных курсов* 1: 1–77.
- Аболин, Р.И., Советкина, М.М. 1930. *Горные пастбища Талас-Сусамырского района Киргизской АССР*. Ленинград: Изд-во Академии Наук СССР, 287 с.

- Аболин, Р. И., Коровин, Е. П., Советкина, М. М. 1934. *Горные пастбища Киргизии и их реконструкция. Труды Киргизской комплексной экспедиции*, том IV, вып. 1. Ленинград: Изд-во Академии Наук СССР, 148 с.
- Баранов, Н. 1955. Владимир Николаевич Сукачев (к 75-летию со дня рождения). *Ботанический Журнал* 40(3): 443–450.
- Берг, Л. С. 1931. *Ландшафтно-географические зоны СССР*. Москва-Ленинград: Сельхозгиз, I часть, 401 с.
- Глинка, К. Д. 1927. В. В. Докучаев как создатель русского почвоведения. *Труды Почвенного института им. Докучаева* 2: 301–324.
- Исаченко, А. Г. 1953. *Основные вопросы физической географии*. Ленинград: Изд-во Ленинградского университета, 391 с.
- Исаченко, А. Г. 1971. *Развитие географических идей*. Москва: Мысль, 415 с.
- Кошелев, П. П., Павлухин, Ю. С. 1994. Аболин Роберт Иванович. В кн.: *Соратники Н. И. Вавилова – исследователи генофонда растений*. Санкт-Петербург: ВИР, с. 12–20.
- Коровин, Е. П. 1934. *Растительность Средней Азии*. Москва-Ташкент: Объединение государственных издательств Среднеазиатского отделения, 480 с.
- Крауклис, А. А. 1969. Структурно-динамический фациальный анализ южнотаежного ландшафта Нижнего Приангарья. В кн.: Сочава, В. Б. (ред.) *Южная тайга Приангарья*. Ленинград: Наука, с. 32–119.
- Липшиц, С. Ю. 1947. Аболин Роберт Иванович. В кн.: Сукачев, В. Н. (ред.) *Русские ботаники. Биографо-библиографический словарь*. Москва: Московское Общество Испытателей Природы, том I(А-Б), с. 1–4.
- Сидякина, Л. В. 2015. Роль ботаников в изучении природы горы Могутова и ее окрестностей (Самаровская область). В кн.: Гельтман, Д. В. и др. (ред.) *История ботаники в России. К 100-летию юбилею РБО. Том I*. Русское ботаническое общество. Тольятти: Кассандра, с. 214–218.
- Сочава, В. Б., Крауклис, А. А., Снытко, В. А. 1974. К унификации понятий и терминов, используемых при комплексных исследованиях ландшафта. *Доклады Института Географии Сибири и Дальнего Востока* 42: 3–9.
- Сукачев, В. Н. 1926. *Болота, их образование развитие и свойства*. 3-е изд. Ленинград: Издательство Ленинградского Лесного института, 102 с.
- Сукачев, В. Н. 1945. Биогеоценология и фитоценология. *Доклады АН СССР* 47: 6.
- Сукачев, В. Н. 1949. О соотношения понятий географической ландшафт и биогеоценоз. *Вопросы географии (Москва)* 16: 45–60.
- Сукачев, В. Н. 1964. Основные понятия лесной биогеоценологии. В кн.: Сукачев, В. Н., Дылис, Н. В. (ред.) *Основы лесной биогеоценологии*. Москва: Наука, с. 5–49.
- Сукачев, В., Зонн, С. 1958. Памяти Роберта Ивановича Аболина. *Ботанический Журнал* 43(1): 126–131.
- Трасс, Х. Х. 1976. *Геоботаника. История и современные тенденции развития*. Ленинград: Наука, 251 с.

R. Āboliņa (ar pseidonīmu Klaidonis) publikācijas latviski

1909.

- Klaidonis (R. Āboliņš) Likuma projekts par tautskolām. *Jaunā Dienas Lapa* 2: 2.
- Klaidonis (R. Āboliņš) Priekšzīmīgās saimniecības. *Jaunā Dienas Lapa* 24: 1–2.
- Klaidonis (R. Āboliņš) Par strādnieku dzīvi Krievijā priekš 1905. gada. *Jaunā Dienas Lapa* 72: 1–2; 75: 1–2; 77: 1–2.
- Klaidonis (R. Āboliņš) Spirta patērēšana sakarā ar jautājumu par cīņu pret alkoholismu. *Jaunā Dienas Lapa* 73: 1–2.

1910.

- Klaidonis (R. Āboliņš) Pirmā Krievijas pretalkohola saeima. *Jaunā Dienas Lapa* 10: 1.
- Klaidonis (R. Āboliņš) Par mūsu labības magazīnām. *Jaunā Dienas Lapa* 35: 1.